

OKTOBER 2003
NUMMER 18

In dit nummer

- **Klimaatverandering vergroot urgentie EHS**
- **Milieu- en natuurbeleid van kabinet is efficiënt maar met risico's**
- **Zonering als aanvulling op emissiebeleid voor ammoniak**
- **Groen in en om Amsterdam in de praktijk**
- **Milieu en Natuurplanbureau trekt veel belangstelling op Vroeg Vogel Festival**
- **Maak kennis met ecologisch netwerk Wageningen!**
- **Verschenen publicaties**

Nieuws van het Natuurplanbureau

is een gezamenlijke uitgave van de planbureaupartners: RIVM, WUR, RIKZ en RIZA. De Natuurplanbureaufunctie valt onder de eindverantwoordelijkheid van het Milieu- en Natuurplanbureau (MNP). Deze Nieuwsbrief gaat alleen over het Natuurplanbureau en is bedoeld voor planbureau medewerkers en/of geïnteresseerden in planbureauwerk binnen de partnerinstellingen.

Redactie: Bram ten Cate,
NPB – vestiging Wageningen
Postbus 47, 6700 AA Wageningen
Tel. (0317) 47 44 82
E-mail: info@npb-wageningen.nl
Internet: www.natuurplanbureau.nl

Abonnement

Aan- of afmelden voor de Nieuwsbrief kan uitsluitend via bovenstaand mailadres. Informatie uit deze Nieuwsbrief mag worden overgenomen mits de bron wordt vermeld.

**Nummer 19 van de Nieuwsbrief
verschijnt in december 2003**

Nieuws van het Natuurplanbureau

In september zijn drie publicaties van het MNP verschenen die ingaan op de recente ontwikkelingen in het milieu- en natuurbeleid. Het gaat om de Natuurbalans 2003, en de quick scans "Milieu- en natuureffecten Kabinet Balkenende 2" en "Mogelijke gevolgen en effectiviteit van zoneringvarianten rond Vogel- en Habitatrichtlijnen en de Wet ammoniak en veehouderij". Deze publicaties, die nauw met elkaar samen hangen, komen in deze Nieuwsbrief aan de orde. Joep Dirx gaat in op een aantal belangrijke conclusies uit de Natuurbalans, terwijl Wim Lammers en Arjan van Hinsberg de quick scans zullen toelichten.

Klimaatverandering ver groot urgentie EHS

Joep Dirx

Het klimaat verandert en daarmee ook de natuur: leefgebieden van planten en dieren verschuiven, vogels broeden steeds vroeger in het jaar en voedselketens raken verstoord. Om de natuur de kans te geven zich aan de veranderingen aan te passen, zijn samenhangende natuurgebieden nodig. De realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS), die tot samenhangende natuurgebieden moet leiden, loopt echter achter op schema en dreigt verder te vertragen. Dat blijkt uit de Natuurbalans 2003.

Door klimaatverandering worden leefgebieden ongeschikt voor de soorten die daar nu voorkomen. Deze soorten zullen naar nieuwe leefgebieden moeten verhuizen. Als soorten geen nieuwe leefgebieden kunnen bereiken, raken ze gevangen in hun oude leefgebied en lopen ze grote kans uit te sterven. De afstanden die planten en dieren in één generatie kunnen overbruggen, verschillen van minder dan 100 meter tot meer dan 15 kilometer. Daarom is het van belang dat er een netwerk van samenhangende natuurgebieden komt.

De EHS moet zo'n samenhangend netwerk van natuurgebieden worden. De realisatie van de EHS loopt echter achter bij de doelstelling en dreigt verder te vertragen. Het Kabinet Balkenende 2 heeft namelijk

aangekondigd minder grond voor natuur te willen aankopen en meer nieuwe natuur te willen ontwikkelen op de grond van particulieren. Die particulieren kunnen daarvoor regelingen treffen met de overheid. Tot nu toe gebeurt dat echter veel te weinig, waardoor het risico bestaat dat de EHS niet op tijd (dat wil zeggen in 2018) gerealiseerd zal zijn.

Foto: Ruut Weerman

Bovendien is de milieukwaliteit in en rond de EHS ongeschikt voor de gewenste natuur. De depositie van stikstof op het land en de gehalten aan fosfor in het water zijn te hoog en zullen ook in 2018, wanneer de EHS klaar moet zijn, in veel natuurgebieden nog niet genoeg zijn gedaald. De bestrijding van de verdroging van natuurgebieden loopt ver achter op het doel. Aansluitend op de EHS beoogt het beleid om het landelijk gebied fijnmazig te dooraderen met heggen, groenstroken, natuurlijke oevers en dergelijke, de zogenaamde "groen-blauwe dooradering". Deze biedt voor veel soorten een noodzakelijke aanvulling op de EHS. Plannen om groen-blauwe dooradering in zogenaamde "proeftuinen" aan te leggen, liggen al sinds eind vorig jaar klaar. Tot op heden is echter nog niet begonnen de plannen uit te voeren, omdat onduidelijkheid bestaat over de beschikbaarheid van geld.

Meer weten? Exemplaren van de Natuurbalans 2003 zijn verkrijgbaar bij het NPB te Wageningen (tel 0317- 477845) of Bilthoven (tel. 030 – 274 44 35)

Milieu- en natuurbeleid van kabinet is efficiënt maar met risico's

Wim Lammers

Het milieu en natuurbeleid van het Kabinet Balkenende 2 is efficiënt maar met risico's. Dat is onze algemene conclusie over het Hoofdlijnenakkoord en de Begroting 2004 van het kabinet. De 900 miljoen euro die het kabinet bespaart op de milieu-uitgaven van de overheid hebben geen grote nadelige effecten voor het milieu. Voor natuur en reconstructie van het landelijk gebied is 600 miljoen extra beschikbaar in de periode 2004-2007, waarvan 400 miljoen voor de Ecologische Hoofdstructuur (EHS).

Reeds in de vorige kabinetsperiode is een koerswijziging ingezet waarbij de overheid minder natuur gaat aankopen en particulieren meer natuur moeten gaan beheren. Dit is op korte termijn goedkoper omdat de kosten van particulier beheer over een langere periode op de begroting drukken en niet eenmalig zoals het geval is bij grondaankoop. Door de extra gelden, en gegeven de koerswijziging, zijn de financiële middelen voor de komende kabinetsperiode voldoende om het beoogde areaal EHS te realiseren.

De EHS moet uiteindelijk leiden tot samenhangende natuurgebieden met een hoogwaardige natuurkwaliteit. Echter de sturing van de rijksoverheid om deze doelen te bereiken neemt af. Dit betekent risico's voor de EHS:

- De belangstelling voor particulier natuurbeheer is tot nu toe erg klein, terwijl het kabinet juist inzet op grotere inzet van particulier beheer (zie ook artikel van Joep Dirckx);

- Bij particulier beheer kan de overheid minder sturen op een samenhangende EHS;
- Het ruimtelijk beleid biedt bescherming aan de nu aangewezen maar versnipperde natuurgebieden. Het biedt echter geen waarborg voor een samenhangende EHS;
- Het voornemen bestaat om de Wet ammoniak en veehouderij alleen van toepassing te laten zijn op de zeer kwetsbare natuur en niet meer op de kwetsbare natuur

Tweetrapsraket

Het Hoofdlijnenakkoord geeft aan dat zones rond kwetsbare natuur niet langer onder de Wet ammoniak en veehouderij vallen. Daarmee blijft het mogelijk dat intensieve veehouderij uitbreidt of zich nieuw vestigt dichtbij kwetsbare natuurgebieden. Dit kan leiden tot een toename van de ammoniakdepositie op deze natuur, terwijl het beleid juist uitgaat van een reductie van de depositie. Een deel van de kwetsbare natuur waarvoor de zoneringsmaatregel niet meer geldt is aangemeld onder de Vogel- en/of Habitatrichtlijn. Om deze gebieden tegen de 'externe' werking van ammoniak te beschermen, is waarschijnlijk niet te realiseren zonder aanvullende ruimtelijke zoneringsmaatregelen, zoals aanvulling op het generieke ammoniakbeleid. Om de

hoogwaardige natuurkwaliteit in de EHS tot stand te brengen, is daarom een combinatie van generiek beleid en ruimtelijk zoneringsbeleid nodig (zie ook artikel van Arjen van Hinsberg).

Doorgeschoven rekeningen

In de presentatie van de doorrekening aan de Vaste Commissies VROM en LNV typeerden enkele Kamerleden onze analyse als 'kleurloos'. Ze

vroegen zich af of het niet gewoon slecht gaat met natuur en milieu en het kabinet de milieuschuld niet doorschuift naar een volgende generatie? Ons antwoord hierop is dat het milieu in Nederland weliswaar schoner wordt, maar dat doelen ook onder het nieuwe kabinet vaak niet worden gehaald. De gestelde doelen zijn bovendien ruim onvoldoende om natuur en milieu duurzaam te beschermen. Kosten worden

Meer informatie: Wesselink, B., e.a. (2003) Milieu- en natuureffecten Hoofdlijnenakkoord Kabinet Balkenende 2'. MNP-Rapport 500013002/2003 Te bestellen via www.rivm.nl.

voor een deel naar een volgende generatie doorschoven; dit geldt zeker voor de EHS. Daar tegenover staan echter ook extra middelen in de komende kabinetsperiode. Samengevat luidt onze balans van het kabinetsbeleid: efficiënt maar met risico's!

Zonering als aanvulling op emissiebeleid voor ammoniak

Arjen van Hinsberg

Gebiedsgerichte zonering is geen alternatief voor generiek beleid om de ammoniakdepositie te verminderen. Daarvoor is de achtergronddepositie te hoog. Maar andersom is het emissiebeleid zonder te letten op de sterk lokale invloed van ammoniak-emissies nabij natuurgebied eveneens geen effectieve oplossing. Lokaal eenzelfde depositiereductie te realiseren met generiek beleid zou betekenen dat de gehele veehouderij-sector met vergaande emissiereductie wordt geconfronteerd.

We hebben een aantal beleidsvarianten voor zonering rond de Vogel- en Habitatrichtlijngebieden (VHR) en de Wet ammoniak en veehouderij (WAV) doorgerekend. Onze conclusie is dat een combinatie van generiek beleid en ruimtelijk zoneringsbeleid het meeste bijdraagt aan de beoogde natuurkwaliteit. De analyse komt neer op het volgende:

- generiek beleid, bij voorkeur in internationaal verband, om de achtergronddepositie te laten afnemen;
- geen uitbreiding of nieuwe vestigingen in een zone langs gevoelige natuurgebieden omdat anders de depositie van ammoniak op deze natuurgebieden juist toeneemt (ruimtelijke zonering);
- selectief saneren van lokale piekbelastingen bij natuurgebieden met hoge natuurwaarden en een hoge lokale ammoniakdepositie.

De conclusies zijn in de Natuurbalans 2003 opgenomen, en ook gebruikt bij het beoordelen van het Hoofdlijnenakkoord en de begroting 2004-2007 op milieu- en natuureffecten (zie artikel van Wim Lammers). Op 12 september j.l. hebben VROM en LNV een voorstel bij de Tweede Kamer ingediend om een zoneringstelsel voor ammoniakemissies van veehouderij-bedrijven te beoordelen. Als vervolg op onze analyse gaan we binnenkort ook dit nieuwe voorstel toetsen op de te verwachten effectiviteit. Hiervoor hebben we aan TNO en Alterra gevraagd om voor een aantal specifieke VHR-gebieden een gedetailleerde analyse te maken van emissiebronnen (agrarische bedrijven) en de effecten van depositie op natuur.

Meer informatie: Hinsberg, A. van, e.a. (2003) Quick scan van mogelijke gevolgen en effectiviteit van zonering-varianten rond VHR en WAV 2003). MNP-rapport 408768002/2003. Te bestellen via www.rivm.nl.

Groen in en om Amsterdam in de praktijk

Hans Farjon

Eind september bezocht een groep medewerkers van het Milieu- en Natuurplanbureau Amsterdam Zuidoost en de zogenoemde Diemerscheg, een groengebied tussen de bebouwing van Amsterdam, Weesp en Muiden. Doel van het bezoek was om meer inzicht te verwerven in de uitvoering van Groen In en Om de Stad (GIOS) en de rol die de verschillende actoren daarbij spelen.

Het bezoek begon met twee inleidingen. Elisabeth de Nooijer (LNV-Noordwest) introduceerde het GIOS-beleid van het Rijk en de uitvoering daarvan in de Diemerscheg. Vervolgens presenteerde Johan van Zoest (Amsterdam – Dienst Ruimtelijke ordening) het groenbeleid van de gemeente Amsterdam. Daarna fietsten we onder begeleiding van Ed Buis (Amsterdam – Dienst Ruimtelijke ordening) en Robbert Graat (Staatsbosbeheer) door Amsterdam-Zuidoost, het Diemerbos en de Bloemendalerpolder.

De excursie leverde een wisselend beeld van de uitvoering op. Het bufferzonebeleid blijkt succesvol te zijn geweest. Vrijwel de gehele taakstelling voor aankoop van gronden is gerealiseerd. Hierdoor is de Bloemdalerpolder tussen Weesp en Muiden nog steeds een open veenweidepolder.

Groen wonen in Amsterdam-Zuidoost

Over tien jaar zal de polder er echter heel anders uitzien. De plannen om bufferzones naar regionale parken om te vormen, werpen hun schaduw vooruit. De bouw van 3500 woningen moet hier gecombineerd worden met de aanleg van recreatief groen voor mensen uit Amsterdam en de aanleg van meer infrastructuur.

Het overige deel van de bufferzone is in 15 jaar omgevormd tot het 300 ha grote Diemerbos. Langzaam wordt het jonge bos door het publiek in het hart gesloten. Opmerkelijk is dat een goede verbinding naar de stad pas twee jaar geleden is aangelegd. Er komen nu regelmatig verzoeken om meer voorzieningen. Die zijn nu karig omdat het rijksbudget slechts een minimale inrichting toestaat.

De excursie maakte duidelijk dat achter de landelijke cijfers over beleidsinspanningen, zoals we in onze publicaties presenteren, zeer verschillende verhalen over beleidsprocessen schuilgaan. Deze gaan pas echt leven als ze op regionale schaal gepresenteerd worden. Zo loopt op cruciale momenten de ontwikkeling van groen nog steeds achter bij die van rood, ondanks alle intenties en afwegingsprocedures in het beleid. Verder vraagt realisatie van groenbeleid een lange adem. Resultaten hiervan worden pas zichtbaar tegen de tijd dat het draagvlak voor dit beleid verdwenen lijkt. Voor het MNP ligt er de schone taak om de resultaten van deze recente geschiedenis van het beleid indringend uit te dragen. De Diemerscheg leent zich hiervoor.

Saskia Ligthart: "Het beleid zit helaas niet zo in elkaar als de beleidsevaluatie veronderstelt"

Milieu en Natuurplanbureau trekt veel belangstelling op Vroege Vogels Festival

Onno Knol

Zondag 28 september bestond het radioprogramma "Vroege Vogels" 25 jaar. Dat werd gevierd met een groot festival in Berg en Dal in Apeldoorn, waar alle denkbare organisaties op het gebied van natuur, natuurbescherming, natuuronderzoek en natuurbeleid aanwezig waren. Ook het Milieu- en Natuurplanbureau (MNP) had hier een stand, die goed bezocht werd.

Vele honderden bezoekers kwamen snuffelen op onze leestafel. Enkele honderden Natuurbalansen en andere publicaties vonden daardoor een nuttige bestemming. Het viel op dat mensen alleen documenten meenamen als ze er ook echt iets mee dachten te doen. Zo maar van alles meenemen en thuis weggooien, was bij dit publiek niet de gewoonte!

In het kader van de duurzaamheidsverkenning konden bezoekers een test doen om erachter te komen welk type mens men was. Dan kon variëren van progressief, via sociaal geëngageerd tot ambitieuze materialist. Velen bekeken ook het milieu- en natuurcompendium op het Web en deden mee aan een quiz hierover. De tien snelste antwoorders hebben inmiddels een Natuurcompendium thuis gekregen. Ook over het thema ruimte was een fraaie presentatie te zien. Uit de vele gesprekken bleek dat bezoekers dit een leuke kennismaking met het Milieu- en Natuurplanbureau vonden.

Maak kennis met ecologisch netwerk Wageningen!

Bram ten Cate

Op 1 oktober 2003 kwam de directie van het Milieu- en Natuurplanbureau (MNP) bij Natuurplanbureau Wageningen op bezoek. Ook vertegenwoordigers van onze belangrijkste klant, LNV, waren aanwezig. In vogelvlucht heeft men kunnen kennismaken met het ecologisch netwerk van Wageningen UR.

Wageningen UR en het RIVM werken reeds een aantal jaren samen in het Milieu- en Natuurplanbureau (MNP). Sinds begin dit jaar wordt een verzelfstandiging van het MNP ingezet. Op 1 januari 2005 moet een nieuwe organisatie gevormd zijn. Wageningen UR en het MNP hebben afgesproken samen op te trekken om te komen tot een nieuw onafhankelijk "Ecologisch Planbureau" dat vanuit een natuurwetenschappelijke en sociaal-wetenschappelijke invalshoek beleid en politiek zal ondersteunen.

Gouden koord

In zijn welkomstwoord liet Paul Hinssen (hoofd Natuurplanbureau Wageningen) zien hoeveel mensen van de WUR de afgelopen jaren bij het planbureauwerk betrokken zijn geweest. Dit varieerde van 1

uur advies tot volledig meedraaien in een van de planbureauprojecten. In totaal hebben meer dan 200 medewerkers op een of andere wijze een bijdrage geleverd.

Zowel Kees van Ast (vice-voorzitter Raad van Bestuur WUR) als Klaas van Egmond (directeur MNP) zagen het toekomstig ecologische planbureau helemaal zitten. Klaas zag het nieuwe planbureau als de spil in het ecologische speelveld, verbonden aan de kenniscentra met gouden koorden: "Ik weet hoe belangrijk Wageningen daarbij is, ik ben tenslotte zelf Wageningse geschoold."

Presentaties

In een aantal korte presentaties konden de bezoekers zien en horen hoe de Wageningse kennis in de diverse producten hun weg vinden. Hans Farjon hield een boeiend betoog over het onderzoek voor landschap, recreatie en beleving. "We hebben een operationele set graadmeters, echter we moeten ons vooral inzetten voor de monitoring van gebruik en beleving van de groene ruimte", aldus Hans. Marlies Sanders vertelde enthousiast hoe zij tewerk was gegaan om de informatie over particulier en agrarisch natuurbeheer boven tafel te krijgen voor de Natuurbalans 2003. De praktijk toonde

aan dat zij kon terugvallen op het uitgebreide Wageningse ecologische netwerk.

Herman Eijsackers (directeur onderzoek Alterra) beweerde dat kennisintensieve systemen zoals modellen in het planbureauonderzoek altijd verkeerd zijn en onwaarheden opleveren. Maar dat ze toch een goed hulpmiddel zijn bij tal van activiteiten. De WUR werkt hard aan een kwaliteitsborging-systeem om de modellen te classificeren.

Gerard Nieuwenhuis (hoofd Centrum voor Geo-Informatie) wist de aanwezigen uit de tent te lokken met zijn opmerking dat geografische kernbestanden vrij beschikbaar zouden moeten zijn met 100% financiering door de overheid. Nu moet ieder jaar opnieuw onderhandeld worden met de bronhouders over de levering van data. Dit kost tijd en geld. Janneke Hoekstra (directeur LNV-DWK) pakte dit goed op en nodigde Klaas van Egmond uit: "Ik zou graag een brief ontvangen waarin het MNP aangeeft hoe belangrijk goede basisdata voor haar functioneren zijn".

Tijdens de lunch werd nog langdurig nagepraat en konden gasten en organisatoren terug kijken op een geslaagd bezoek.

Foto's: Guy Ackermans

Verschenen Publicaties

In de reeks Planbureaustudies is verschenen:

Nr 4: Hamsvoort, C.P.C.M. van der (red). Trendverkenningen Nederlands landbouw. De Nederlandse land- en tuinbouw en de Nederlandse zeevisserij, in het verleden primair producent van voedsel, zijn anno 2003 vooral gebruiker van de open ruimte, zowel op land als op zee. In deze planbureaustudie verkennen onderzoekers de wegen waarlangs de Nederlandse land- en tuinbouw zich de komende drie decennia zou kunnen ontwikkelen en wat de gevolgen daarvan zijn voor natuur- en landschap.

In de reeks 'Planbureau - werk in uitvoering' zijn sinds juni 2003 de volgende Werkdocumenten verschenen:

- 03/02** Bestuurlijke trends. Beleidsdocumentanalyse naar veranderingen in percepties over sturing bij het Ministerie van LNV
- 03/03** Bestuurlijke evaluatie van beleid voor zoet-zout overgangen. Achtergronddocument Natuurbalans 2003
- 03/04** Natuurkosten; Verslag van werkzaamheden maart tot juli 2003
- 03/05** Duurzame Informatievoorziening Natuurplanbureau; Stand van zaken januari 2003
- 03/06** Stedelijk groen onder de loep. Verkenning naar de mogelijkheden van de Databank Gemeentelijk Groenbeheer als informatiebron voor het Milieu- en Natuurplanbureau

Deze publicaties zijn verkrijgbaar bij het secretariaat van het Natuurplanbureau - Wageningen (gebouw Alterra-oost, kamer 1.422; tel: (0317) 47 78 45. E-mail: info@npb-wageningen.nl. Planbureaustudies en Werkdocumenten zijn ook te downloaden via de NPB-website (www.natuurplanbureau.nl)

